

Однак Йогансен умів не лише в іронію, а і в самоіронію. І нерідко за личиною смішного крилося серйозне й глибоке. В останньому друкованому іронічному оповіданні це проступає особливо гостро: «З дивною ясністю я зрозумів, що надаремно витратив своє життя, борючись проти жульманів і служмистрів Академії за справжню ідеальну зоологію, неможливу і непотрібну в тому суспільстві, де керували служмани і жульмистри. Я зрозумів також, просто і без жалю, що не знайду, не побачу, не покажу світові амфібійну антилопу ситутунгу і що від того ніщо не зміниться на світі».

Шкода, що через століття ми не можемо втішити Йогансена. Сказати, що він витратив своє життя надаремно, що його іронія, неможлива і непотрібна в тому суспільстві, де керували жульмани і служмистри, потрібна нам сьогодні, щоб далі боротися зі служманами і жульмистрами. Що його слово грається з нами, розважає, утішає і ніколи не забуває про нас. Та Йогансен прийняв би це за надмірний пафос і неодмінно встругнув би нам якусь штуку.

Він зробив гру своїм гаслом і принципом. Слово з ним гралось, і він грався зі словом. І він знову кокетував, побоюючись, що любі читач і читачка заснуть, не дочитавши до кінця його книжку. Навіть якщо ви стомилися, куняєте і погода хилить у сон, Йогансен раптом непомітно витягне з рукава якусь цікаву карту і примусить вас читати й читати.

Зрештою, він чудово знав собі ціну, цей іронічний романтик. В автобіографії він писав: «...я, Майк Йогансен, був при житті і залишусь по смерті одним із кращих поетів української оновленої землі» — і був правий.

Після цієї книжки читачів і читачок у Майка ще збільшиться, але дурних серед них завжди буде мало.

Ярина Цимбал

◆ РОЗДІЛ I ◆

МАЙБОРОДА Й ФІЛОСОФИ

З-під вивіски «Механічний тоталізатор» вийшов чоловічок і став на тротуарі.

Це був Майборода. Філософ Майборода.

На обличчя Майборода зовсім не схожий на філософа. Філософи мають великий лисий лоб і задумливі або й пронизливі очі. До того в них звичаєм буває борода. Навпаки, Майбороді біляві патли, як вимочена конопля, звисають аж на самі очі — маленькі, підсліпуваті очі. Під носом у Майбороди теж конопляна мичка — вуса.

Майборода постояв на тротуарі. Він замислився.

◆ РОЗДІЛ II ◆

СУЄТА

«Все суєта! — вирішив Майборода й подався тротуаром по вулиці. — От жінки! Для чого вони одягають лакові

черевички, підмашують губи й дивляться скоса на сміливих парубків? Все одно вони помруть, зогниють і змішаються з землею. Суета!».

«Все суета! — остаточно постановив Майборода. — Посада, головбухгалтер, РКІ. — все суета! А найперше — “Механічний тоталізатор”! Це вже суета сует. Чи виграєм, чи ні — то ще хто зна, а що програєм, то напевне».

Майборода механічно помацав кишеньку.

«Хоч як подумати добре, то й гроші — суета. Що з того, що за гроші можна купити гарну жінчину. Побудем з нею ніч, а там, дивись, і зачепив чого-небудь!».

Майборода прискорив ходу.

◆ РОЗДІЛ ІІІ ◆

МАЙБОРОДА І ПЛАВУНЕЦЬ

«Все суета!» — ще раз повторив Майборода і — спинився.

На тротуарі збилася купка — душ п'ять народу — і на щось дивилася.

«От юрба! — сказав собі Майборода. — Досить того, щоб один спинився перед якоюсь дурницею, і зараз коло нього наб'ється народу».

Колись Майборода сам попавсь на гачок. Якийсь хлопчик став на вулиці Лібкнехта й почав непорушно дивитись на вікно в четвертім поверсі на другому боці. Тоді Майборода теж приєднався до купи, й усі дивились на вікно, аж поки хлопець не висолопив язика на глядачів і не вшився.

Майборода звів очі. Перед ним манячила якась широченна спина під кашкетом. Спина уважно дивилася у середину кільця.

«Запевне якась неймовірна дурниця!»

Щоб перевірити свій висновок на фантах, Майборода присунувсь ближче і заглянув у середину, розсунувши трохи наївних глядачів.

На тротуарі голічерева лежала якась маленька штучка, завбільшки з карбованця. Вона мала вигляд сочевичини і по краю обведена була жовтою стрічкою.

«Так і є! Це просто собі жук-плавунець. Є на що дивитись!»

Він залетів на вулицю з річки, кокнувсь об ліхтар і впав. Спина в нього гладка, як дзеркало, і він вимахує чорними ногами, щоби встати.

«Він довго може так працювати! — подумав Майборода. — І чим все це скінчиться? Його або роздавлять перехожі, або він досунеться до краю тротуару, впаде на брук і його роздушить колесом».

— Це плавунець! — сказав Майборода вголос, щоб привнести якесь світло в голови наївних глядачів.

Ніхто не відповів. Майборода звів очі й побачив, що нікого не було. Він стояв сам над плавунцем. В цю мить хтось штовхнув його ліктем.

◆ РОЗДІЛ ІV ◆

МАЙБОРОДА І СТЕПУН

— Обережніше! — голосно засичав Майборода. Лікоть прийшовся йому в спину коло печінки.

Майборода терпіти не може, коли штовхаються. Наче не люди, а скоти якісь. Є ж тобі місце обминуті — так-от треба зачепити стороннього чоловіка!

Над Майбородою залунав веселий сміх.

— Що ти тут стоїш, Майбородо? — спитав Степун. — Чи не придумав ще якоїсь теорії?

Майборода не відповів нічого. Цей Степун був його запеклий ворог. Він служить розсильним в установі й ніколи не промине каси, щоб не поглузувати з Майбороди.

Якось він зустрів Майбороду, коли той виходив з церкви, й з того часу не дає йому жити. Майборода щось із пів години доводив йому, що без Бога все одно не проживеш і що правда кривду переможе. Степун вислухав і сказав:

— Ти, Майборода, дурень! І де вас, дурнів, такого багато береться?

Майборода із Степуном од того часу не балакав. Навпаки, Степун охоче балакає з Майбородою, але це тільки для того, щоб з нього насміятись.

Степун узяв Майбороду за плече.

— Кинь отого жука, ходім вип'ємо пива. Ти ж одержав гроші за місяць?

Майборода спробував висмикнутись із Степунової руки, але з того нічого не вийшло. Степун — хлопець дужий, матрос і будьонівець.

— Одчепіться од мене! — засичав Майборода.

Степун голосно зареготавсь.

— Чого ти комизишся? — сказав він. — Все одно розумніший не зробишся. Коли жалко тобі грошей, заплатимо удвох, хоч я й бідніший!

— Я сказав уже вам, що не хочу з вами балакати! — заверещав Майборода.

Це вже було занадто! Він цьому Степунові не набивається й не заважає йому робити, як він хоче. Оці люди, що не звикли мислити, гірші від скотів. Собаку вдариш — і він одчепиться, а отаке-о — ні. У нього батьки померли, на селі вдома голод, пора б, здається, помислити як слід, яка цьому причина, а він ходить, наче йому карбованця подарували.

— Ну що ж? — спитав ще раз Степун і випустив Майбородине плече.

Майборода повернувся і пішов.

— Дурень ти, Майбородо! — ласкаво сказав Степун навздогінці.

◆ РОЗДІЛ V ◆

МАЙБОРОДА Й П'ЯНИЦІ

У Майбороди серце аж кипіло. І так зле, а ще той скот причепився.

«І що він знає? Чи розгорнув він хоч один раз якогось філософа чи святого? Наслухавсь на мітингах усякої юринди й думає, що він усе розуміє. Ні, братіку, з такою наукою далеко не поїдеш! Чому, скажімо, в одного дядька совка геть чисто все виїла, а в другого поруч хоч би торкнула?»

Майборода йшов швидко. Очі йому блищали.

«Може, він скаже, що він знає, чого соняшник до сонця повертається? Ні, братіку, не скаже! Хоч лусне, а не скаже!»

Майборода підійшов до пивної. Треба якось заспокоїтись. Майборода увійшов, вибрав столика осторонь і сів.

Принесли пару пива. Майборода випив три склянки й почав дивитись на публіку.

«Оця юрба не знати для чого ходить до пивної. П'ють, як коні, і хоч би одне сказали розумне слово. Той про Катьку, цей про свою жінку. І через кожні три слова матюк. А почнеш їм докоряти — і тебе виматюкають. Ще й просто посеред якогось тексту з Писання загне матюка».

Майборода спорожнив другу пляшку. Принесли ще. Настрій в Майбороди значно погіршав. Його драгували оті п'яні пики навкруги за столами; он коло того бридющого рудого дядька вже ціла батарея порожніх пляшок, і він гикає на всю пивну...

Майборода закінчив п'яту пляшку і остаточно переконався, що нема для чого жити на світі. Ніхто його не любить, ніхто за ним не плакатиме, коли він сконає.

Як багато зостанеться на світі не прийнятих Майбородиною філософією людей! Ні, цього не буде! Він зараз же всім скаже, де правда.

Майборода стукнув кулаком столу. Двоє сусідів обернулися нього.

Майборода гикнув і сказав:
— Вибачте мені, що я так; ви думаєте: он білий дурень накачався, мов та свиня, пивом і чіпляється до незнайомих викладати свої немовби ідеї та світогляди. І що тільки він знає правду, а більше ніхто правди не знає. Так скажу ж я вам, що я жив тридцять п'ять років

на божім світі і, скажу ж я вам, не маю для чого жити. Ніхто, мабуть, і не заплаче, коли я...

Майборода схилив голову на руки й заплакав. Сусіди давно вже дивились у своє пиво.

Чиясь м'яка рука лягла Майбороді на плече й перейшла, гладячи волосся, на голову.

Це була Катя.

◆ РОЗДІЛ VI ◆

МАЙБОРОДА Й КАТЯ

Катя була розкішна жінчина і коштувала відносно недорого. Вона сіла поруч із Майбородою й вихилила склянку пива, не спитавшись у нього дозволу,

Майборода був зворушений таким довір'ям і гаряче обійняв Катю.

«Найшлась-таки серед цієї п'яної сволоти одна щира людська душа, — подумав Майборода. — І в кого? В продажної жінчини!»

— Катю! — сказав Майборода і хлипнув. — Плюнь на цих скотів, що хочуть тільки твого тіла! Поїдем зо мною! Поїдем до Святої землі!

Катя згодилась.

— Поїдем, дурненький! — сказала вона. — Плати гроші, й підемо звідси.

Майборода дістав бумажника й вийняв червінець. Офіціант приніс решту — це була жменька срібла.

Катя спробувала була взяти решту собі, але Майборода запротестував.

— Нащо тобі ця суєта? — сказав він зворушливим голосом. — Всі мої гроші будуть твої.